

Egy cívis család tragédiája a Nagy Háború idején. A Miklóssy-fiúk hősi halála.

Topor István
történész tanár, Szent Mihály
Görögkatolikus Általános Iskola, Nyíradony

A Miklóssyak és Debrecen

A Miklóssy-család őse, Miklóssy János 1654 júniusában kapott címeres levelet II. Rákóczy György erdélyi fejedelemtől. Az adománylevél eredetijét Miklóssy Gyula őrizte.¹

1. kép A család címeres levele. Dr. Miklóssy Béla hagyatéka

¹ Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár.
<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/7-kotet-C47F/miklossy-D30B/>

A 19. század végén a Miklóssyak a cívisváros életében is meghatározó szerepet játszottak. Miklóssy Mózes ügyvéd feleségével, Csathó Rózával – nem lévén saját gyermekük –, testvérei gyermekeit és a szegény, rászoruló diákokat támogatta. Több alapítványt is tettek, így 119.930 korona értékű alapítványt hoztak létre a Református Kollégium számára. „Miklóssy Mózes ügyvéd alapítványa 96 kat. hold szántó föld, értéke 1911-ben 102.913 korona, a birtok soha el ne adassék, a tisztajövedelem 1/6-a a kollégiumot, ha rokonai nem tanulnak 2/6 része illeti a kollégiumot. Az 1/3 részéből alakítassanak 100 firtos ösztöndíjat, melyek fele a főiskolában tanuló szolgagyermeknek vagy vagyontalan árváknak adassék. Kiváló elsőbbség illeti meg a 3 törzsbeli fiú, majd nő rokon utódokat, ha más iskolákban tanulnak is. Rokon a pályája teljes bevégeztéig élvezheti.”² A Miklóssy Mózes ügyvéd egyetemi-alaphoz való hozzájárulás 1000 forint, aminek befizetését Miklóssy Gyula vállalta el. A kollégium nagylelkű patronusának portréja ma is látható a Református Kollégium tanárja melletti falon.

Mózes testvérének, Dánielnek volt fia Miklóssy Gyula géresi földbirtokos, aki a Magyar Királyi Debreczeni Felsőbb Gazdasági Tanintézetben folytatott tanulmányokat. 1870-ben az első végzős évfolyam diákjaként jeles eredménnyel fejezte be az iskolát. Az erről készült oklevél eredeti példánya a Debreceni Agrártudományi Egyetem Könyvtárában megtalálható. Ezt unokája, dr. Miklóssy Béla 1978-ban adományozta az intézménynek. Nagyon fontos kordokumentum, mert eddig ez az első ilyen természetű okirat.³

Az akadémiát követően Miklóssy Gyula Hadadon a Dégenfeld családnál intéző lett, később géresi birtokán gazdálkodott. Nemcsak gazdaságának korszerű igazgatása kötötte le idejét, hanem a közéletben is jeleskedett. Ennek bizonyítéka, hogy 1904-ben a krassói választókerületben a Függetlenségi és 48-as párt képviselőjelöltjévé választották. A tekintélyes debreceni polgár Sántha Máriát vette feleségül. Házuk a Hatvan utca 38. szám alatt állt. Kapuja mindig nyitva volt a népes nagycsalád tagjai számára. A bőséges gyermekáldás eredményeként házasságukból négy fiú: Béla, Dezső, Sándor, Gyula és hét leány született: Mariska, Róza, Anna, Teréz, Margit, Etelka, Ágnes. „A négy fiú sokat utazott, több nyelven tökéletesen beszéltek. Béla édesapjához hasonlóan gazdasági akadémiát végzett. Géresi birtokán új, modern gépekkel dolgozott, amiket az ottani parasztok is ingyen használhattak, kutat furatott a faluban, ami még máig szinte ugyanúgy áll, mint valaha.”⁴

A Miklóssy-fiúk tragikus sorsa

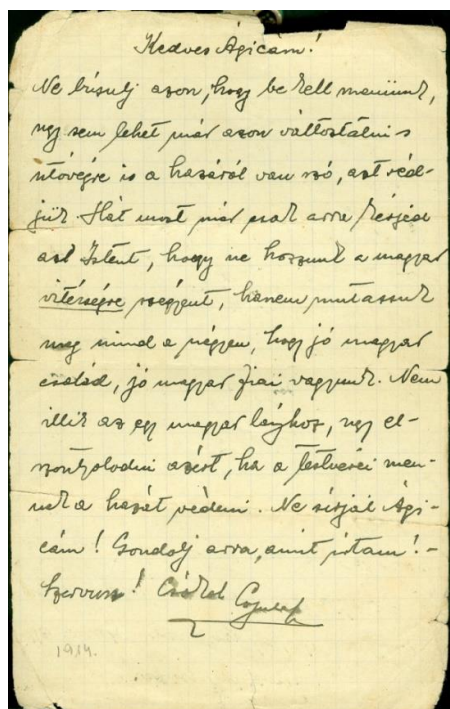
A Nagy Háború kitörésekor Miklóssy Gyulának mind a négy fia, Béla, Dezső, Sándor és Gyula is a harctérre került. A fiúk haza iránti elkötelezettségét a legfi-

² Miklóssy Éva Máriától származó levél részlete.

³ Miklóssy Éva Mária szíves szóbeli közlése.

⁴ Miklóssy Éva Máriától származó levél részlete.

atalabb fiú, Gyula fogalmazta meg testvérének, Ágnesnek egy 1914-ben írott levelében. Ezt írta: „Kedves Ágicám! Ne búsulj azon, hogy be kell mennünk, ugy sem lehet ezen már változtatni s utóvégre a hazáról van szó, azt védjük. Hát most már csak arra kérem az Istent, hogy ne hozzunk a magyar vitézségre szégyent, hanem mutassuk meg mind a négyen, hogy jó magyar család, jó magyar fiai vagyunk. Nem illik az egy magyar lányhoz, ugy elszontyolodni azért, ha a testvérei mennek a hazát védeni. Ne sírjál Ágicám! Gondolj arra, amit írtam! Szervusz! Csókol Gyula”⁵

2. kép Miklóssy Gyula levele testvérének Ágnesnek.
Forrás: Dr. Miklóssy Béla hagyatéka.

S valóban, nem hoztak szégyent családjukra, hazájukra, mert hárman életüket áldozták a küzdelemben. Egyedül Gyula élte túl a háborút.

Miklóssy Dezső a háború kitörésekor Debrecen házi ezredének, a császári és királyi 39. gyalogezrednek lett egyéves önkéntese. Az ezredet 1914 augusztusában a galíciai hadszíntérre vezényelték. A második lembergi csatát követően csapatainkat vissza kellett vonni. Az átfázott, átázott és kimerült legénység napok óta meleg ételt nem kapott, de már kenyere is elfogyott. Útközben talált

⁵ Miklóssy Gyula levele a Miklóssy-hagyatékból.

nyers burgonya- és répafélékkel — itt-ott némi gyümölcscsel — kellett beérnie. Zuhogó esőben szeptember 22-én érték el Komanczát. Ekkor már jelentkeztek az első koleraesetek. A járvány ideje alatt (szept. 22. – okt. 13.) az ezrednél meghalt 14 ember, kórházba utaltak, ill. falvakban hátra hagytak 1 tisztet és 679 közembert.⁶ Miklóssy Dezső is megbetegedett. Kassára a 20-as számú helyőrségi kórházba szállították. Itt hunyt el október 10-én. A kassai központi temető 14-es parcellájában helyezték nyugalomra. Később földi maradványait exhumálták, hazaszállították Debrecenbe.

Miklóssy Béla a 39. gyalogezred I. menetzászlóaljának tartalékos hadnagyaként vonult be. A kiképzést követően szeptember 1-jén vezényelték alakulataival az északi harctérre.

Az I. menetzászlóalj 4. menetszázadába osztották be. Október 17-én a VII. hadtestnek igen nehéz harcai voltak. Blozew gorny falunál. A csapatok a hajnali szürkületet igyekeztek kihasználni, de eredménytelenül. „Egész nap tombolt a tűzharc, a leghevesebbre délután 2 és 3 óra között fokozódott, de az éjszaka sem volt csendesebb. Az oroszok este ½ 10-kor sűrű, egymásmögötti sorokban megrohmozták a falu menti állásokat, ezt éjfélkor megismételték, de mindannyiszor eredménytelenül. Ezután az ellenség tüzérsége eddig nem tapasztalt hevességgel lőtte védelmi vonalainkat. Elesett Miklóssy Béla és dr. U. Szabó Gyula tartalékos hadnagy”.⁷

Az ezredtörténetben leírtaknak ellentmond a halotti anyakönyv bejegyzése, valamint a család által kiadott gyászértesítő. Ebben ugyanis az áll, hogy fronton szerzett betegségében Debreczenben hunyt el.

Ezt támasztja alá a Debreczen című lap október 20-i híradása is, amelyben beszámolnak a hadnagy temetéséről. A 33 éves korában elhunyt katonát október 18-án délután 4 órakor búcsúztatták. A család Hatvan utca 38. szám alatti házából bajtársai és a város lakóinak sokasága kísérté a gyászmenetet. A 39. gyalogezred zenekara egészen a temetőig gyászindulókat játszva búcsúzott egykori katonájától. A Kossuth utcai temetőben helyezték végső nyugalomra.⁸

Miklóssy Sándor tanulmányait a Debreceni Református Kollégiumban folytatta. 1905-ben végzett és tett érettségi vizsgát. Ezt követően a jogi egyetemen tanult tovább. Ügyvédjelöltként vonult be a császári és királyi 32. gyalogezredhez zászlósi rangban. Az ezred előbb a déli fronton harcolt, majd szeptember elején az északi frontra került. Szeptember és október hónapban számtalan ütkö-

⁶ Lépes-Mátéfy: *A cs. és k. báró Hötendorfi Kondrád Ferenc tábornagy debreceni 39. gyalogezred világháborús története 1914–1918.* 53–54. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár

⁷ Lépes-Mátéfy: *A cs. és k. báró Hötendorfi Kondrád Ferenc tábornagy debreceni 39. gyalogezred világháborús története 1914–1918.* 61. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár

⁸ Debreczen 1914. október 20.

zetben vettek részt. Miklóssy Sándor kiváló katona volt. Ezt bizonyítja, hogy bátorsága elismerésül 1914. október 28-án felterjesztették a II. osztályú vitézségi érdeméremre, amelyet meg is kapott.

3. kép Miklóssy Béla a háborúba indul. Forrás: Dr. Miklóssy Béla hagyatéka.

November 9-én az ezredet a Kárpátokból Orosz-Lengyelországba irányították. November 18-án 4 óra 30 perckor érték el a kitűzött menetcélt, Szborovyt. Az erőltetett menetelés a hol mocsaras, hol jeges, hol homokos utakon, sőt utak nélkül is, fagyos esőben és dühöngő szélben, rendkívül kimerítette a legénységet, úgyhogy nagyon sokan összeestek és visszamaradtak. Ellenség útközben még nem mutatkozott, de a szborovy-i amúgy is rövid pihenőt — a menetelést

10 óra 30 perckor már ismét folytatni kellett — már megzavarta. Hét órakerész felől, a helység közvetlen közeléből igen heves tüzelés volt hallható.”⁹

Ebben az ütközetben veszítette életét a 13. század katonájaként Miklóssy Sándor. Halálának körülményeiről egyik bajtársa levélben számolt be édesapjának. *„Este kilenc órakerész, vaksötétben egy falun mentünk keresztül, amelynek elhagyása után kb. 500 méterre (éppen egy hídon mentünk keresztül) iszonyú gyalogsági tüzet kaptunk. Számosan elesetek, őrnagyunk pedig parancsot adott, hogy az országút jobboldalán támadjunk. (...) Mi rohantunk s közben – az oroszok igen távol levén – lefeküdtünk lélegzetet venni s elkezdtük az oroszokat löni. Mellettem valaki folyton kiabált „Csak a villanásra fiúk, csak a villanásra!” Miklóssy volt, szokása szerint folyton buzdítva. Tovább durrogtattam. Egyszer aztán parancs jött a további nyomulásra. Fölugrok és kiáltok: „Gyere Miklóssy!” De ő szegény nem mozdult. Hamar ismét lefeküdtem, mert a golyók iszonyúan süvítettek. Oda csusztam s mondom: „Mi baj öreg?” s megsimítottam a fejét; kezem ekkor valami csontszilánkba akadt meg, kesztyűm pedig tele lett vérrel. Akkor már halott volt.”¹⁰ Bajtársai a közeli faluban, Novobreznicán a templom kertjében temették el. Mindössze 27 éves volt.*

Szabó Magda is megemléltette a család szörnyű fájalmát *Régimódi történet* című regényében: *„Három nappal később, január 20-án a következő írás megy Oberrohrbachba Tichy Antalnak: «Szegény Miklóssyéktól ma jött gyászjelentés a harmadik fiúról, aki szintén hősi halált halt. A negyedik és utolsó fiú most van kiképzés alatt. Hogy lehet mindezt kibírni?»”*¹¹

Dezső és Sándor hamvait a család 1917-ben hazahozatta, és április 23-án a Kossuth utcai temetőben helyezték őket nyugalomra.

A három Miklóssy-fiú a Kossuth utcai református temetőben pihent annak megszűnéséig. Ezt követően földi maradványaik a Honvéd temetőbe, vagy ahogyan a helyiek nevezik: a Hősök temetőjébe kerültek, és itt pihennek ma is.

Miklóssy Gyula nem sokkal élte túl fiait. 1916. január 31-én megtörtén hunyt el. A Szatmári Gazda február 5-ei számának címlapján szívhez szóló nekrológban búcsúzott a gazdatársadalom jeles alakjáról.¹²

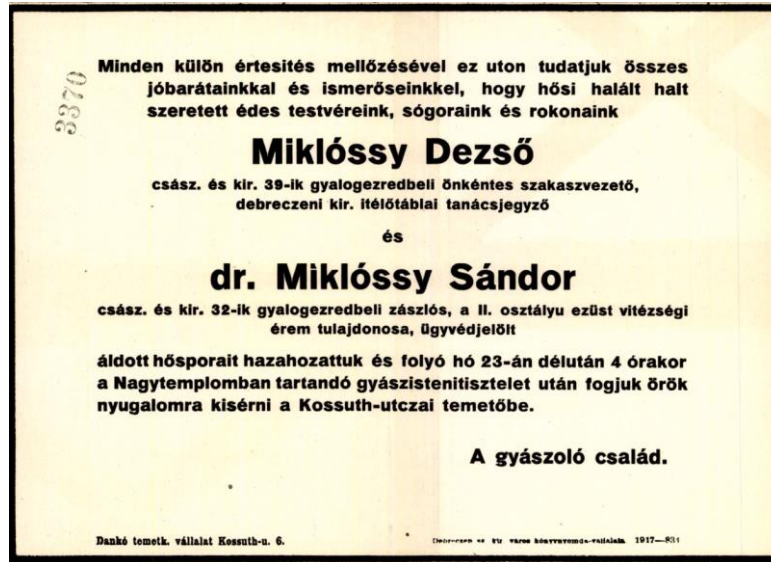
Őt is a Kossuth utcai temetőben helyezték végső nyugalomra, majd innen annak felszámolását követően a Köztemetőben lelt végső helyet. Itt nyugszik egy sírban feleségével és legkisebb lányával, Ágnessel.

⁹ *A cs. és k. 32. gyalogezred története (1741–1918)*. Szerk. Tinódi Varga Sándor. 184–185. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár

¹⁰ Topor István: *Minden anya hazavárja a fiát*. A teljes levél digitalizált változatát Miklóssy Éva Mária küldte meg számomra. http://www.bocskai-konyvtar.hu/web/bocskai-dandar/minden_anya_hazavarja_fiat

¹¹ Szabó Magda: *Régi módi történet*. Forrás: http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/SZABO/szabo00001_kv.html 355. o

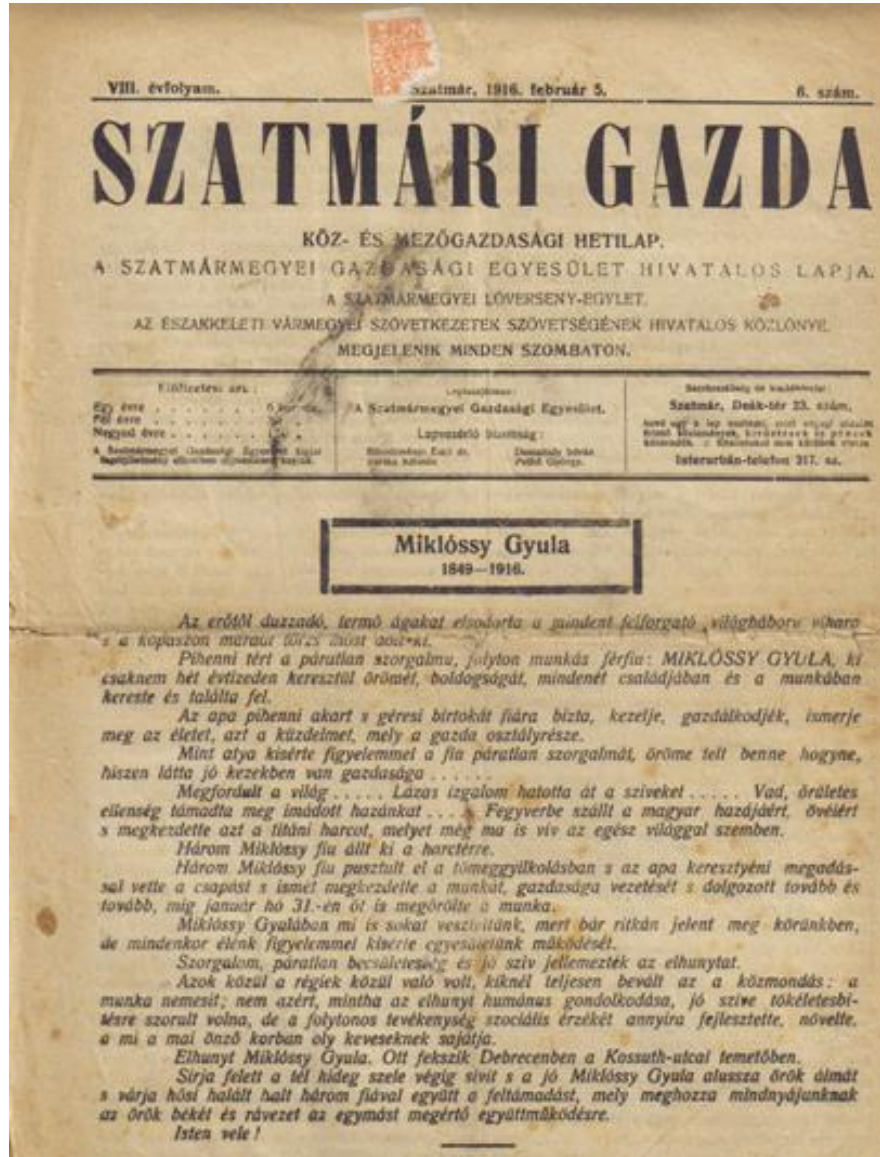
¹² Szatmári Gazda. 1916. február 5. 1. o.

4. ábra Temetési értesítő. Forrás: Gyászjelentések. A Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára. Arcanum Digitális Tudománytár.

5. kép A Miklóssy-fiúk síremléke a Honvédtemetőben. (Fotó: Topor István)

6. kép A lap 1916. február 5-i számának címlapja.

Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/SzatmariGazda_1916/?pg=30&layout=s

Ady és a Miklóssyak

Ady dédapjának, Viski Dánielnek Eszter nevű testvérét Nagy Sándor vette feleségül. Egy gyermekük született, Nagy Anna. Az ő férje volt Sántha György, gyermeküket, Sántha Máriát Miklóssy Gyula vette feleségül.¹³

Ady középiskolai tanulmányai befejeztével apja kívánságára a Debreceni Református Kollégium jogi karára iratkozott be.

7.kép Ady Endréről 1899-ben készült portré. Gondy és Egey felvétele.

Forrás: Déri Múzeum gyűjteménye. Leltári jelzet: 30128p

Hamar ráébredt azonban, hogy a választott pálya nem neki való. Így aztán a kötelező kurzusokon kívül inkább a bölcsészeti kar előadásait látogatta. Ezzel egy időben több ifjúsági egyesület munkájába is bekapcsolódott. Az anyagi nehézségekkel gyakran küzdő költőt 1896 októberében a Joghallgatók Segítő Egyesülete fogadta be, ennek lett választmányi tagja. Az egyesület a szerény anyagi

¹³ Ady és a Miklóssyak rokoni kapcsolatainak kiderítésében felhasználtam Dr. Czezeil Endre kutatásait is. Czezeil Endre: *Ady Endre családfájának és sorsának értékelése*. Letöltés ideje: 2019. január 7. <http://epa.oszk.hu/00300/00381/00038/czeize.htm>

körülmények között élő jogászoknak használatra könyvet és kötelezvényre kölcsönt adott. A bohém, nók körül forgolódo, lumpoló életet élő fiatalembernek ez kevés volt. Így debreceni rokoni kapcsolatai sokszor segítettek ki a bajból. Miklóssy Gyula házában gyakran megfordult a fiatal újságíró, sőt a családi emlékezet szerint felhalmozott adóságainak jelentős részét többször is Miklóssy Gyula fizette ki. Miklóssy Gyula fiaival, Bélával, Dezsővel, Sándorral és Gyulával is jó viszonyt ápolt Ady. Miklóssy Éva Mária emlékei szerint édesapja többször is emlegette, hogyan lovagoltatta a térdén őt a nagy költő.¹⁴ Ady Bélával később kétszeresen is rokonságba került, ugyanis Béla felesége, Bányai Mariska dédnagyanyja (Szabó Mária) és Ady dédnagyanyja (Szabó Anna) testvérek voltak.¹⁵

1902. január 16-án a debreceni gazdászok táncestélyt szerveztek, amelynek szervezőbizottságában ott volt az akkor húsz éves Miklóssy Béla is. Erre az alkalomra egy szépmívű és igényes kivitelű könyvecskét rendeltek Dávidházy Kálmán könyvkötő műhelyéből.¹⁶

A családi emlékezet szerint erre az alkalomra Debrecenbe látogatott az akkor már Nagyváradon újságíróskodó Ady. A Bika szálloda dísztermében rendezett nagysikerű estélyről a Debreczeni Ujság január 17. számában Gazdászok táncestélye címmel is megemlékezett: „Fényes, előkelő társaság találkozója volt tegnap este a Bika szálloda dísztermében, ahol a gazdászok kitűnően sikerült táncestélye folyt le. A termet meglepő ügyességgel díszítették. A díszítés egyik főekessége volt az a táncrend, mely Pruzsénszky Dezső ügyes kezét dicséri.

A páholyokat díszes hölgyközönség töltötte meg, míg a terem parkettjén nyüzsgő párok kipirult arczczal, a Magyar pompás zenéje mellett boldogan lejtették a táncot. Ugy tetszett előttünk, mintha a terem egy fényes üvegház lenne, tele Debreczen legszebb virágaival...¹⁷

¹⁴ Miklóssy Éva Mária szíves szóbeli közlése alapján.

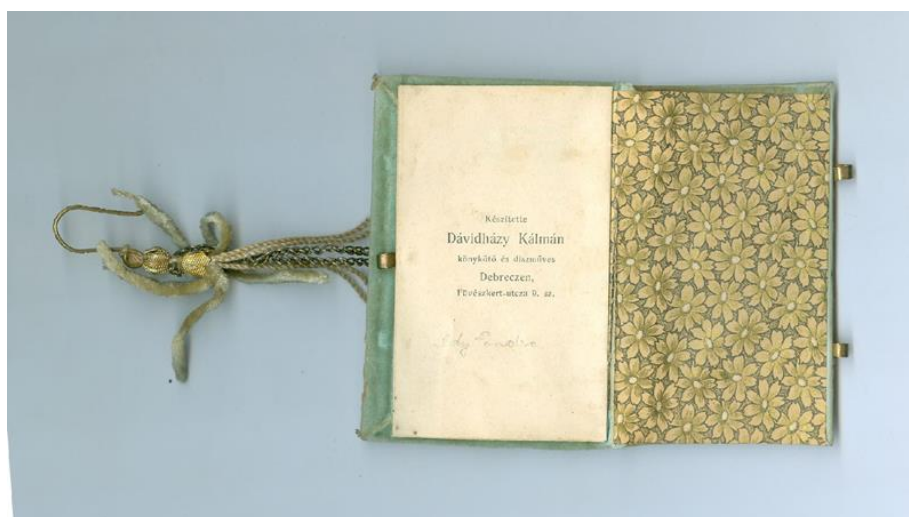
¹⁵ Nagy hálával tartozom Miklóssy Éva Máriának, aki Ady rokoni kapcsolatainak feltérképezésében segített. A családfa összeállítása mellett a Miklóssyakra vonatkozó képi és írott forrásokat is ő küldte meg számomra.

¹⁶ Dávidházy Kálmán nagyhírű debreceni műkönyvkötő mester a *Dávidházy-féle Könyvkötészet és Dobozyár Rt.* Megalapítója. Az Rt. 1926-ig működött. A vállalat fénykorában hetvenhat alkalmazottal dolgozott. A Dávidházy-kötésű könyvek szépségük és igényességük miatt az egész országban elismertek voltak. Dávidházy Kálmán Debrecen városának elismert polgára volt, a városi ipartestület elnöki tisztét is betöltötte egy időben. 1939-ben, hetvenhat éves korában hunyt el.

¹⁷ Debreczeni Ujság 1902. január 17. 4. o.

8.kép A Gazdász táncestély táncrendjének borítója.
 Forrás: Dr. Miklóssy Béla hagyatéka

9. kép A borító belső lapja rajta Ady Endre nevével.
 Forrás: Dr. Miklóssy Béla hagyatéka

A Miklóssy-családban nemzedékről nemzedékre öröklődő hagyomány szerint a díszes báli forgatag egy alkalmi vers megírására ihlette Adyt.¹⁸ A pillanatnyi hangulatot, benyomást rögzítő vers a mosolygó szemek mögött a vergődő női lelket láttatja. Íme, a vers:

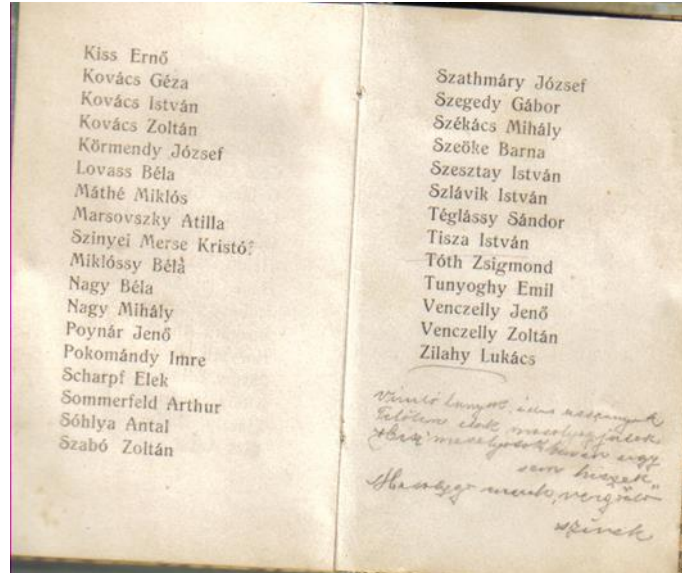
*Viruló lányok, édes asszonyok
Felőlem csak mosolyogjatok
Hisz mosolyotokban úgy sem hiszek
Mosolygó szemek vergődő szívek*

A vers magyaros (ütemhangsúlyos) verselésű négyütemű tízes sorokból. Ez alól a második sor kivétel, itt csak kilenc szótag szerepel. A páros rímszerkezetű vers első sora két jelzős szerkezetből áll (viruló lányok, édes asszonyok). Ennek párja a negyedik sor, amely két ellentétes jelzővel: mosolygó ↔ vergődő (mindkettő igéből képzett folyamatos melléknévi igenév) zárja le a verset. Az első és negyedik sor mintegy keretbe foglalja a második és harmadik sort.

A 2. és 3. sor egyetlen magyarázó mellérendelő összetett mondat. Első tagmondata a „Felőlem csak mosolyogjatok”. A második tagmondat, a magyarázó utótag adja az elsőben megfogalmazott állítás magyarázatát, tudniillik, hogy nem hisz a csábító mosolyban.

Gulyás Imre költővel a versről folytatott beszélgetéseink során megállapítottuk, az 1. és a 4. sor olyan sorváltozatok, amelyeket olvasva-hallva nem ok nélkül jutnak eszünkbe Adyra jellemző ritmikai sajátosságok. Nem csoda tehát, ha úgy érezzük, e két sor zenéje annyira ismerős. A „Párisban járt az Ősz” című híres költeményt szólaltatja meg fülünkben: „Párisba tegnap beszökött az Ősz”, „Füstösek, furcsák, búsak, biborak” stb.

¹⁸ Néhány éve a Nagy Háború centenáriuma díszén dolgoztam fel a tragikus sorsú Miklóssy-fiúk történetét. Ehhez nagyon sok segítséget (fényképeket, leveleket stb.) kaptam Miklóssy Béla Olaszországban élő unokájától, Miklóssy Éva Máriától. Nagyapja Miklóssy Béla 1914. október 17-én hunyt el harctéren szerzett sérülésébe. Négy gyermeke maradt árván. A legidősebb, a szintén Béla nevet viselő fiú négy éves, legkisebb testvére pedig mindössze egy hetes volt édesapjuk halálakor. A később jogi egyetemet végzet Béla Szilágy megye jegyzője lett. Szenvedélyesen gyűjtött minden dokumentumot, ami édesapja és testvérei szomorú sorsát megőrizték. Neki köszönhető, hogy a család ma is birtokolja ezeket a páratlan leleteket. Miklóssy Éva Mária egyik levélváltásunk alkalmával megemlítette, hogy a család örzi nagyatyja 1902-ből származó táncrendjét, amelyben egy négy soros Adytól származó vers található. Megküldte részemre az erről készült képeket, és leírta a családi hagyomány szerinti keletkezéstörténetet.

10. kép A könyv harmadik és negyedik lapja a szervezők nevével (a 3. lapon felülről a 10. Miklóssy Béla). A negyedik lapon kézírással a vers.

Forrás: Dr. Miklóssy Béla hagyatéka

Borbás Andrea a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársa szerint a kritikai kiadás nem ismeri ezt a verset.¹⁹ Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lehetne a szerzője Ady. Arra a kérdésre, hogy a táncrendbe írt bejegyzés tőle, vagy a család valamelyik tagjától, esetleg magától Miklóssy Bélától származik-e, csak írásszakértői vélemény deríthetne fényt.

Források:

A cs. és k. 32. gyalogezred története (1741-1918). Szerk. Tinódi Varga Sándor.

184–185. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár

Czeizel Endre: *Ady Endre családfájának és sorsának értékelése*. Letöltés ideje:

2019. január 7. <http://epa.oszk.hu/00300/00381/00038/czeize.htm>

Debreczeni Ujság 1902. január 17. 4. l.

Debreczen 1914. október 20.

Déri Múzeum gyűjteménye.

Gyászjelentések. A Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára. Forrás:

Arcanum Digitális Tudománytár.

¹⁹ A Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársaival, Varga Katalinnal és Borbás Andreával váltott levelezés alapján.

Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/7-kotet-C47F/miklossy-D30B/>

Lépes-Mátéfy: *A cs. és k. báró Hötendorfi Kondrád Ferenc tábornagy debreceni 39. gyalogezred világháborús története 1914 – 1918*. Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár

Dr. Miklóssy Béla hagyatéka.

Szabó Magda: *Régi módi történet*. Forrás:

http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/SZABO/szabo00001_kv.html 355.

Szatmári Gazda. 1916. február 5. 1. l.

Topor István: *Minden anya hazavárja a fiát*. http://www.bocskai-konyvtar.hu/web/bocskai-dandar/minden_anya_hazavarja_fiat